

EGY VÍZISZÁRNYAS TENYÉSZTÉSEL FOGLALKOZÓ TÁRSASÁG ÖNKÖLTSÉGSZÁMÍTÁS RENDSZERÉNEK BEMUTATÁSA

PRESENTATION OF THE FIRST-COST CALCULATION SYSTEM OF A WATERFOWL BREEDING COMPANY

Mercs Andrea

Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar
Számvitel MSc szak I. évfolyam

ÖSSZEFOGLALÁS

Az elmúlt évek alatt a gazdasági helyzet megnehezédése, a piaci igények folyamatos változása és a piaci verseny növekedése minden vállalkozásra kihatott. Így fontos tényezővé vált a folyamatos fejlődés és a költségek csökkentése, ami által versenyképes lehet egy vállalat. Célkitűzésem a dolgozat megírásával, hogy a vezetői információs rendszer szükségességét bemutassam, amin belül kiemelem az önköltségszámítással kapott információk fontosságát és értékét. Azt, hogy mennyire fontos a megfelelően kiépített vezetői információs rendszer, leginkább gyakorlati példán keresztül tudom ismertetni, így a bemutatás során a kapott eredmények információtartalmának jelentőségére is fény derül. A szekunder és primer adatgyűjtést követően, az adatok és ismeretek segítségével elvégeztem a vállalkozás 2014. gazdasági évére vonatkozó önköltségszámítását, a tevékenységalapú kalkulációval. Ez a kalkuláció viszont több módszert is magába foglal, amelynek következtében a lehető legpontosabban megállapítható a kalkulációs egységek önköltsége. A 2011. üzleti évben a vállalat által kialakított önköltség-számítási rendszer hozzájárult a termelés hatékonyságának javulásához és az eredmények növeléséhez. Ez az önköltségszámítást úgy befolyásolta, hogy a szükséges számítások meghatározott időre, minden hónapban elkészültek. Így könnyebbé tette a vezetők és a tulajdonosok számára a tervezést és a termelés eredményének nyomon követését, valamint a hibák időben történő kiszűrését és azok felszámolását.

Kulcsszavak: költségcsökkentés, önköltségszámítás, hatékonyság, eredménynövekedés, tervezés

ABSTRACT

During the past years, every enterprise has affected by the worsening economic situation, the continuous changing of market demands and the increase in market competition. Thus, the continuous improvement and the reduction of costs have become an important factor by which a company can be competitive. By writing this essay, my goal is to present the necessity of the management information system within which I highlight the importance and value of the information obtained by means of first-cost calculation. I can best outline through a practical example how important a properly developed management information system is so the significance of the information content of results obtained also comes into light during the presentation. After a secondary and primary data collection, by means of the data and knowledge, I have made the first-cost calculation concerning the enterprise's financial year of 2014, using an activity-based calculation. However, this calculation includes more methods, as a result of which the first-cost of the calculation units can be determined as accurately as possible. In the financial year of 2011, the first-cost calculation system developed by the company contributed to the improvement of production efficiency and the increase of results. This has influenced the first-cost calculation in such a way that the required calculations were ready within a specified time every month. So, this has facilitated the planning and the monitoring of production results as well as the elimination of faults in time and their liquidation for the managers and owners.

Keywords: cost reduction, first-cost calculation, efficiency, outcome growth, planning

BEVEZETÉS

Egyre nyilvánvalóbb, hogy a vállalkozások a vezetői számvitel alkalmazása nélkül nem tudják hatékonyan megoldani költségekkel, ráfordításokkal kapcsolatos problémáikat, a problémák okainak és a beavatkozási pontoknak az ismerete nélkül képtelenek időben cselekedni, ami piaci pozíciójuk romlásához vezethet, esetleg végzetes is lehet a működés szempontjából (BODA és SZLÁVOK, 2010). A hosszú távú fennmaradáshoz és eredményes működéshez jövőorientált gondolkodásra, gyors, de jól megalapozott döntések meghozatalára van szükség, melynek egyetlen eszköze a jól felépített vezetői információs rendszer (FENYVES et al., 2015).

Manapság a rendelkezésre álló információkból nagyon nehéz megállapítani, hogy az általános költségek közül melyik indokolt és melyik felesleges, így a vezetőknek nagyon nehéz jó döntéseket hozniuk. A XXI. századra jellemző, a költségszerkezet átalakulása, amely alatt az általános költségek túlsúlyát értjük a közvetlen költségekkel szemben. A XIX. században viszont fordított költségstruktúra volt jellemző. Az előzőek által tehát, olyan információkra van szükség a vezetőknek, amelyek az információhiányból fakadó bizonytalanságot megszüntetik, megfelelő időben és kellő részletettségben állnak rendelkezésre, amik által célorientált és költséghatékony döntések születhetnek, illetve a meghozott döntések ellenőrizhetővé válnak. (LAÁB, 2011)

Dolgozatom szempontjából is nélkülözhetetlen a költségelszámolással és költséggazdálkodással kapcsolatos célok, így a későbbiekben ennek kifejtésére helyezek hangsúlyt. Egy vállalat sikeres és eredményes működéséhez elengedhetetlen egy kiváló költséggazdálkodási rendszer kialakítása, mely lehetővé tegye a költségek csökkentését, erőforrások hatékony felhasználását, többletköltséget okozók megszüntetését (BŐCSKEI, 2012). Tudjuk, hogy a költségek ismerete nélkül nem lehet meghatározni, hogy az árakat helyesen állapítottuk-e meg, tehát az árak nyereséget vagy veszteséget tartalmaznak-e. Cél mindent összevetve a költségek elhatárolása a különböző termékekre, szolgáltatásokra, időperiódusokra, szervezeti egységekre, ezen túlmenően a költségek hatékony felülvizsgálata a költségek minimalizálásához, valamint a költségek korlátozásához. (ZÁRAI, 2010)

ANYAG ÉS MÓDSZER

Céлом a dolgozat megírásával, hogy a tevékenység alapú kalkuláció eljárását valós példán keresztül sikerüljön bemutatni. Ehhez az elemzett vállalat 2014. évi éves beszámolója, főkönyvi kivonatai, analitikus nyilvántartásai és a számítógépes vállalatirányítási rendszerből lekérdezett adatokból készült kimutatások, Excel fájlok álltak segítségemre.

Egy adott termék önköltségének meghatározását a 2014-es gazdasági évben alkalmazott tevékenység alapú kalkuláció módszerével mutatom be, majd a kapott eredményeket értékelem.

A módszer ismertetése előtt fontos tisztázni a lépések sorrendiségének lényegét. Miért van szükség a sorrendre? A kérdésre a válasz nem más, mint a vállalat célja, ami a költségek halmozódásának elkerülése volt. Első lépésként 6-os számlaosztályok, azaz a költséghelyen lévő költségek vetítési alap felosztásával kezdjük az önköltségelszámolás menetét, amit a vállalatnál alkalmazott számítástechnikai vállalatirányítási rendszerben rögzített költségfelosztási tervek alapján kell végrehajtani. Ebből kifolyólag az önköltségelszámítás folyamata a következő szakaszokra bonthatóak:

1. Gépüzem általános költségeinek felosztása
2. Ágazati általános költségek felosztása
3. Növénytermesztés önköltségének meghatározása
4. Keverőüzemben előállított tápféleségek önköltségének meghatározása
5. Tenyészállatok önköltségének meghatározása
6. Keltető üzemben lévő egységnyi tojás önköltségének meghatározása
7. Napos kacsá és liba önköltségének megállapítása

8. Elő- és utónevelt liba, árukacsa önköltségének meghatározása
9. Tenyésznövendék állatok önköltségének meghatározása
10. Törzsből átminősített hízóállat önköltségének megállapítása

EREDMÉNYEK

A keltető üzem költségeinek felosztása

Az előző résznél felsorolt folyamatok közül a keltető üzemből levő egységnyi tojás önköltségének meghatározását szeretném kiemelni.

Ebben a fejezetben a kacsatojás és libatojás egységköltségének kalkulációját végeztem. A keltető üzemből elhelyezett liba- és kacsatojás között a keltetési költség arányát nem tudjuk meg pontosan a rendelkezésre álló nyilvántartásokból. Célunk a végtermék, azaz egységnyi tojás pontos önköltségének meghatározása.

Keltetés során közvetlen költségek, tehát alapanyag költségek és közvetett költségek merülnek fel. Azonban egy libatojás előállítása nem ugyanannyiba kerül, mint egy kacsatojás előállítása, ezért egyenértékszámú osztókalkulációt kellett alkalmazni keltetési költségekre vonatkozóan. Ebből adódóan vezérterméket kellett kiválasztani, ami jelen esetben a kacsatojás volt, amelynek az egyenértékszámú 1. Ennek alapján a libatojás egyenértékszámú 2, amiből látható, hogy egy libatojás kétszer annyi költségbe kerül, mint egy kacsatojás. A kalkuláció során alkalmazott költségjellemző a keltetési napok száma. Azonban figyelembe kell venni, hogy vannak olyan évek, mikor az előző időszakban gépben maradnak tojások, így ezek befejezetlen termelésként fognak jelentkezni a tárgyidőszakban. Az egyenértékszámú keltetési napok számának megállapítását a 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat: Egyenértékszámú keltetési napok számának meghatározása (2014. év)

Megnevezés	Mennyiség (db)	Egyenérték- szám	Keltetési napok száma előző évi (nap)	Keltetési napok száma (nap)	Egyenértékszámú keltetési napok száma (nap)
Kacsatojás összesen	5 753 496	1	6 011 650	144 994 237	144 994 237
Libatojás összesen	2 733 541	2	-	85 029 954	170 059 908
Keltetőbe elhelyezett tojás összesen	8 487 037	-	6 011 650	230 024 191	315 054 145

Forrás: Saját számítás a rendelkezésre álló adatokból

Az egyenértékszámú keltetési napok száma nem változott a kacsatojásnál, mivel az egyenértékszámú 1, míg a libatojásnál ez a szám megduplázódik, mert az egyenértékszámú 2. Ebből az a következtetés, hogy a költségek felosztása az egyenértékszámú keltetési napok számával történt, ami az elemzett időszakban 315 054 145 napot jelentett.

Az egyenértékszámú keltetési napok számának meghatározása után az összes költséget kell megállapítani, amit a 2. táblázattal fogok illusztrálni.

A nyilvántartásokból kiderült, hogy mennyi volt az összes felmerült közvetlen költség az adott időszakban, ennek alapján megállapítható, hogy valójában mennyi merült fel közvetlenül a liba- illetve a kacsatojás keltetése során. A harmadik oszlop az előző évben azon keltetőbe bera- kott tojások keltetési költségét tartalmazza, amely a 2014. év elején keltek ki, így befejezetlen termelésként fognak jelentkezni. A negyedik oszlopban a tárgyévben keltetés során felmerült általános költségek szerepelnek, amelynek a kiszámolási lépése a következő példán keresztül mutatom be: az 1. táblázatban megállapított egyenértékszámú keltetési napok számát kacsato- jás esetén elosztottuk az összes egyenértékszámú keltetési napok számával és az így megkapott arányt megszoroztuk a keltetés során fellépő összes költséggel. A 2. táblázat utolsó oszlopa az

összes költséget tartalmazza, amely az alapanyag költségéből, az előző évi keltetési költségéből és a tárgyévi keltetési költségéből tevődik össze.

2. táblázat: **Összes költség meghatározása (2014. év)**

Megnevezés	Alapanyag költség (Ft/db)	Előző évi keltetési költség (Ft)	Keltetési költség (Ft)	Összes keltetési költség (Ft)	Összes költség (Ft)
Kacsatojás összesen	453 096 372	3 853 456	111 225 223	115 078 679	568 175 051
Libatojás összesen	893 249 560	-	130 453 125	130 453 125	1 024 604 184
Keltetőbe elhelyezett tojás összesen	1 346 345 932	3 853 456	241 678 348	245 531 804	1 592 779 236

Forrás: Saját számítás a rendelkezésre álló adatok alapján

Ezt követően meghatároztuk mennyibe kerül egy keltetési nap. Tehát az összes keltetési költséget osztjuk az előző évi keltetési napok és az egyenértékszámú keltetési napok összegével. Ennek következtében egy darab kacsatojás egy keltetési napra eső költsége:

$$\frac{245531803,64}{315054145 + 6011650} = 0,76 \text{ Ft/nap}$$

A számolásból kiderül, hogy egy keltetési nap egységnyi kacsatojás esetén 0,76 forintba kerül. Ha ezt az értéket a libatojás egyenértékszámával megszorozzuk – ami jelen esetben 2 –, akkor 1,53 forintot kapunk, ami megmutatja, hogy egységnyi libatojás keltetési költsége dupla annyi.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A dolgozatom megírása során arra a következtetésre jutottam, hogy a vállalat igazán jól alakította ki a rendszert, hiszen az egyes termékek önköltségének meghatározása előtt először a 63-as számlák, mint közvetett költségek kerültek felosztásra a munkaszámokra, aszerint, hogy mely tevékenység, integráció vagy telep érdekében merült fel. Majd ezt követően kerülhetnek szétosztásra az ágazati általános költségek, tehát azok, amelyek a termék előállításában merültek fel. Ez után pontosan meghatározhatóvá vált a kalkulációs egységek közvetlen önköltsége, mely a közvetlen költségekből és a ráosztott közvetett költségekből tevődnek össze. E termékek év közben elszámoló áron vannak nyilvántartva a könyvekben, majd minden kalkulációs időszak (hónap) után a meghatározott egységköltségekhez viszonyítva készletérték különbözet kerül megállapításra.

Tehát összességében elmondható, hogy a 2011. üzleti évben a vállalat által kialakított önköltség-számítási rendszer közrejátszott abban, hogy a termelés hatékonyabb lett és sokkal magasabb eredményt sikerült elérniük, mint az azt megelőző években. Ezt az önköltség-számítást oly módon befolyásolta, hogy határozott időre a szükséges számítások minden hónapban elkészültek. A vezetők és a tulajdonosok számára könnyebbé tette a tervezést és a termelés eredményének nyomon követését is, valamint lehetővé tette a hibák időben történő kiszűrését és azok felszámolását.

Úgy gondolom, bemutatott önköltség-számítási rendszerben folytatott módszerek helyes elveken nyugszanak, valamint kiválóan működnek a gyakorlatban. Viszont tudnék ajánlani kettő javaslatot, amit a következőképpen fogalmaznék meg: a vállalatnál alkalmazott számítógépes vállalatirányítási rendszer a 6-os és 7-es számlákat jól rögzíti, de nem teszi lehetővé az ágazati általános költségek felosztását a közvetlen költségekre. Ennek következtében a kontrollerek a vetítési alapokat és a közvetett költségek felosztását a költségviselő számlákra több Excel táblázatban hajtják végre, amelyek megnehezítik és időigényessé teszik a munkáikat. Így azt tudnám

javasolni, hogy az önköltségszámítást teljes egészében gépi programmal kellene végrehajtani. Ennek a feltétele lenne, hogy a számítógépes rendszeren belül a gépjármű modult teljes körűen kellene alkalmazni, mivel jelenleg a vállalat csak részben használja azt. Ez elősegítené, hogy valamennyi felosztási alap gyűjthető lenne, és nem kellene kézzel felvinni azokat.

A termelési vezetőkkel folytatott személyes konzultációim által megfogalmaznék egy másik javaslatot is. Egyszerűsíténé az önköltségszámítást, ha a húslúd 1. és húslúd 2. között el lehetne hagyni az átminősítést, mivel a termelési osztály meg tudná mondani, hogy az előnevelt libából húslúd 1. vagy húslúd 2. lesz-e.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- (1) Boda Gy. – Szlávik P. (2010): Stratégiai megfontolások és kvalitatív módszerek érvényesítése a döntéstámogató vezetői számvitelben. Vezetői számvitel módszertani füzetek. I. évfolyam. 5. szám. pp. 15-28.
- (2) Böcskei E. (2012): Az eredménykimutatás és az önköltségszámítás jelentősége a controlleri munkában. A Controller: A gyakorló controllerek szakmai tájékoztatója 8:(5) pp. 7-10.
- (3) Fenyves V. – Tarnóczi T. – Bács Z. – Kovács D. (2015): Comparative analysis for the practical practice of coste calculation. Annals of the University of Oradea Economic Science 2015/1. p. 976.
- (4) Laáb Á. (2011): Döntéstámogató vezetői számvitel. Complex Kiadó, Budapest, 381 p.
- (5) Zárda N. (2009): A vezetői számvitel alkalmazásának fejlesztése a magyar mezőgazdasági vállalkozásoknál. Doktori értekezés. Szent István Egyetem, Gödöllő, 143 p.

